

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Tytuł rozprawy doktorskiej:	Libertariańska interpretacja sprawiedliwości w koncepcji Roberta Nozicka
Dyscyplina naukowa:	Politologia
Autor rozprawy doktorskiej:	Monika Ruksztełło-Łojewska
Promotor rozprawy doktorskiej:	prof.UG, dr hab. Jarosław Nocoń

Podstawowym celem badawczym rozprawy jest przeprowadzenie politologicznej analizy wpływu określonej wizji sprawiedliwego porządku społecznego na konstruowanie normatywnego modelu państwa libertariańskiego. Zgodnie z główną tezą przyjmowaną w rozprawie założenia aksjonormatywne dotyczące sposobu rozumienia poszczególnych wartości, w tym pojęcia sprawiedliwości, wpływają na formułowanie normatywnych wizji państwa, a następnie mogą stanowić normatywny cel działań różnych podmiotów procesów politycznych. Stąd w ramach analizy poszukiwane są odpowiedzi na pytania: Czy i w jakim zakresie preferowane wartości oraz sposób ich rozumienia determinuje formę i kształt państwa w teoriach normatywnych? W kontekście przedmiotowej teorii Nozicka: Czy i w jakim stopniu założenia aksjologiczne, w tym przede wszystkim określone rozumienie sprawiedliwości determinuje kształt libertariańskiego modelu państwa, który zaproponował?

Wyznaczone w rozprawie cele i hipotezy badawcze zdeterminowały strukturę pracy oraz kolejność jej rozdziałów. Zasadnicza część rozprawy została podzielona na cztery rozdziały składające się z podrozdziałów, w których przeanalizowane zostały, posegregowane tematycznie, szczegółowe zagadnienia. Kolejność analizowanych zagadnień wyznaczona została w oparciu o kryterium problemowe, natomiast pierwszy rozdział stanowi niejako podbudowę do bardziej szczegółowych badań dotyczących głównej tematyki rozprawy. Rozdział drugi stanowi pierwszą część analizy koncepcji sprawiedliwości i o partej na niej koncepcji państwa Nozicka, otwierając drogę do poszukiwania aksjologicznych oraz ideologicznych jej źródeł badanych w rozdziale trzecim. Szczegółowa analiza koncepcji z drugiego oraz trzeciego rozdziału, w czwartym pozwoliła natomiast ujawnić niespójności pewnych elementów teorii Nozicka, braki

w argumentacji oraz możliwość wyciągnięcia zgoda odmiennych wniosków w oparciu o te same lub zbliżone lecz inaczej usytuowane w hierarchii wartości i założenia aksjologiczne.

W pierwszym podrozdziale rozprawy został podjęty problem znaczenia teorii normatywnych w politologii, omówione zostały różne podejścia badawcze z szczególnym uwzględnieniem podejścia normatywnego, w którym sfera idei i wartości odgrywa wiodącą rolę. Przeprowadzona została analiza relacji między tworzeniem normatywnych wizji państwa i społeczeństwa w reakcji na bieżącą sytuację, na inne teorie oraz ich oddziaływanie na rzeczywistość polityczną. Wspomniane relacje badane były głównie w odniesieniu do współczesnych nurtów myśli politycznej takich jak neoliberalizm, libertarianizm, socjalliberalizm, komunitaryzm oraz teorie neolewicowe. Dalsza część rozdziału to przede wszystkim umiejscowienie kategorii sprawiedliwości w obszarze badań politologicznych.

W podrozdziale drugim zagadnienie sprawiedliwości przyporządkowane zostało do zagadnień z zakresu aksjologii politycznej. Zdefiniowane zostało pojęcie wartości oraz systemu wartości w kontekście zachodzących procesów politycznych. Omówiony został m.in. stymulujący i motywujący charakter wartości w kontekście aksjologicznej analizy decyzyjnej. Wskazane zostały różne aspekty problematyki wartości oraz ich znaczenie w kontekście analizy procesu decyzyjnego aktorów politycznych. Problem wartości umiejscowiony został m.in. w kontekście rozważań dążących do wyjaśnienia przyczyn zachodzenia pewnych zjawisk politycznych związanych ze zdobyciem sprawowaniem i utrzymaniem władzy, ale także tych dotyczących procesu decyzyjnego, w tym racjonalności aksjologicznej, czyli podejmowania decyzji politycznych opartych na wyznawanej przez decydenta hierarchii wartości oraz relacji pomiędzy przyjęciem pewnych założeń aksjologicznych przez decydentów politycznych a wprowadzaniem określonych rozwiązań instytucjonalnych i systemów podatkowych. Podjęty został problem wpływu aksjologicznych założeń nie tylko na budowanie normatywnych modeli, ale także na kształtowanie w oparciu o decyzje polityczne ustroju politycznego w państwie. Problematyka wartości, w tym sprawiedliwości należącej do kategorii wartości politycznych została przeanalizowana także w kontekście funkcji związanych z m.in. z integracją różnego rodzaju ruchów, motywacją do podejmowania określonych działań uczestników życia politycznego, wyboru przedstawicieli deklarujących wyznaczony zestaw wartości, oraz uzasadniania decyzji przy wykorzystaniu argumentów aksjologicznych nawiązujących do normatywnych wizji porządku społeczno-politycznego.

W trzecim podrozdziale zostały poddane analizie porównawczej i skategoryzowane definicje pojęcia sprawiedliwości. Omówione zostały kryteria dystrybucji dóbr i uprawnień, którymi różnią się sformułowane na przestrzeni wieków koncepcje sprawiedliwości. Porównanie różnych ujęć pozwoliło na zbadanie relacji między sposobem rozumienia tej wartości a postulowanym normatywnym porządkiem prawnym, ustrojowym, ekonomicznym i społecznym.

W czwartym i piątym podrozdziale omówione, usystematyzowane oraz skategoryzowane zostały funkcje sprawiedliwości, przeanalizowany został problem sprawiedliwości w kontekście kryterium podziału społecznie pożądaných dóbr oraz kształtowania polityki społecznej w oparciu o przyjęte kryteria sprawiedliwości społecznej. Sprawiedliwość, która w ramach rozprawy zaliczona została do kategorii wartości i norm politycznych zbadana została pod względem spełnianych w ramach wspólnoty politycznej funkcji. Przeanalizowane zostały także zależności pomiędzy typem sprawiedliwości ukształtowanym na podstawie założeń aksjonormatywnych a postulowanym sposobem działania w zakresie polityki społecznej.

Rozdział drugi poświęcony został analizie koncepcji sprawiedliwości Nozicka. Wyszczególnione zostały cechy koncepcji, pozwalające na klasyfikację jej pod względem struktury aksjonormatywnej do nurtu libertariańskiej myśli politycznej. W pierwszym podrozdziale poddane analizie zostały relacje pomiędzy modelem państwa minimalnego a koncepcją sprawiedliwości Nozicka. Przeanalizowana została argumentacja Nozicka dotycząca istnienia państwa oraz jego formy. Określony został główny zestaw wartości, sposób ich rozumienia oraz przeanalizowana została zależność pomiędzy podstawą aksjologiczną a założeniami dotyczącymi sposobu funkcjonowania państwa minimalnego. Wskazane zostały podobieństwa i różnice między założeniami wynikającymi z argumentacji Nozicka i innych przedstawicieli nurtu.

W drugim podrozdziale zbadana została uprawnieniowa koncepcja sprawiedliwości Nozicka. Zgodnie z założeniami jego teorii, sprawiedliwy podział dóbr zależy od sposobu nabycia dóbr. Analizie poddana została relacja pomiędzy argumentacją Nozicka na rzecz prawa własności a zaproponowaną formą pojęcia sprawiedliwości. Wyodrębnione zostały uznane przez Nozicka za sprawiedliwe sposoby nabycia i transferu własności. Wykazana została współzależność pomiędzy przyjęciem założeń takich jak samoposiadanie, znaczeniem innych wartości takich jak wolność w określonym rozumieniu i określonej hierarchii tych wartości, a sposobem rozumienia pojęcia

sprawiedliwości. Analizie poddane zostały także relacje pomiędzy sprawiedliwością a określoną przez Nozicka formą państwa.

W trzecim podrozdziale zbadane zostały związki pomiędzy koncepcją sprawiedliwości Roberta Nozicka a kategorią równości w kontekście społecznego podziału dóbr. Wskazana została zależność pomiędzy przyjęciem określonej hierarchii ważności poszczególnych wartości a wizją porządku społecznego. Przeanalizowane zostały argumenty Nozicka przeciwko równości w zakresie dystrybucji dóbr w oparciu o krytykę egalitarnych założeń Bernarda Williamsa.

Poruszony w ostatnim podrozdziale drugiego rozdziału problem badawczy dotyczy powstania libertariańskiej koncepcji Nozicka oraz jej ewolucji. Na skutek krytycznych argumentów w kolejnych publikacjach Nozick zrewidował niektóre tezy zawarte w analizowanej wcześniej pracy podtrzymując jednocześnie główne założenia mieszczące się w ramach libertariańskiego nurtu. Poddane analizie zostały czynniki, które wpłynęły na ukształtowanie się jego wizji sprawiedliwości i państwa zawartej w publikacji *Anarchy, State and Utopia* oraz nieliczne odpowiedzi autora na wysuwane wobec koncepcji zarzuty.

W rozdziale trzecim wskazane zostały ideologiczne źródła libertarianizmu, w tym przede wszystkim związki pomiędzy założeniami koncepcji libertariańskich a koncepcjami liberalnymi. Porównane zostały oba nurty, wskazane zostały podobieństwa i różnice, wyszczególnione zostały charakterystyczne elementy teorii normatywnych nurtu klasycznego liberalizmu, do których nadając kształt swojej koncepcji sprawiedliwości, odwoływał się Nozick. Pierwszy podrozdział trzeciego rozdziału poświęcony został porównaniu najważniejszych punktów wspólnych oraz różnic między koncepcją Johna Locke'a i Nozicka. W kolejnym podrozdziale poddany analizie porównawczej został nurt klasycznego liberalizmu oraz libertarianizm. Wskazane zostały podobieństwa obu nurtów myśli politycznej, w szczególności wspólne założenia aksjologiczne oraz różnice w tym zakresie. Poruszony został problem szczegółowych różnic w podejściu do niektórych wartości, co umożliwiło zbadanie relacji między poszczególnymi założeniami aksjologicznymi a uzasadnieniem określonej wizji sposobu działania instytucji państwa.

W ostatnim podrozdziale trzeciego rozdziału przebadane zostały różnice w kontekście dwóch kierunków myśli politycznej opartych na tych samych źródłach ideologicznych klasycznego liberalizmu. Przeanalizowana została polemika pomiędzy Nozickiem a Johnem Rawlsem dotycząca zagadnienia sprawiedliwości umożliwiająca prześledzenie relacji pomiędzy sposobem rozumienia sprawiedliwości a normatywnymi założeniami wyznaczającymi określone

obowiązki i funkcje państwa w koncepcjach wspomnianych myślicieli. Wyróżnione zostały podobieństwa i różnice w kontekście przyjmowanej przez Nozicka i Rawlsa hierarchii wartości oraz wskazane zostały widoczne w argumentacji rezultaty przypisania poszczególnym wartościom określonej wagi.

Ostatni, czwarty rozdział niniejszej rozprawy poświęcony został w całości krytycznym ujęciom libertariańskich założeń koncepcji Nozicka. Wskazane zostały negatywne konsekwencje, które potencjalnie mogłyby wynikać z implementacji zaproponowanej przez Nozicka normatywnej wizji państwa i społeczeństwa. W pierwszym podrozdziale poddany analizie został problem pojęcia wartości i specyficznego jej rozumienia przez przedstawicieli nurtu libertariańskiego. Wskazane zostały słabości i wady postulowanego przez Nozicka negatywnego ujęcia wolności oraz ochrony wyłącznie tak rozumianej wolności przez państwo.

W kolejnym podrozdziale ostatniego rozdziału analizie poddane zostały krytyczne zarzuty Cohena wobec aksjologicznie motywowanych podstaw koncepcji własności Nozicka. Wskazane zostały braki w argumentacji Nozicka dotyczące warunków pierwotnego zawłaszczenia i sposobów jej uzasadnienia na podstawie zasady samoposiadania. Problematyka analizowana w ostatnim podrozdziale czwartego rozdziału dotyczy przede wszystkim krytyki koncepcji sprawiedliwości Nozicka przeprowadzonej przez Willa Kymlickę. Niedoprecyzowanie pewnych elementów takich jak wprowadzona w koncepcji sprawiedliwości zasada zadośćuczynienia, wykorzystana w skomplikowanym, rzeczywistym świecie, jak przekonują przeciwnicy Nozicka mogłaby z powodzeniem uzasadniać funkcjonowanie redystrybucji.

SUMMARY OF THE DOCTORAL DISSERTATION

Title of doctoral dissertation: Libertarian interpretation of justice in the concept of Robert Nozick

Scientific discipline: Political science

Author of the doctoral dissertation: Monika Ruksztełło-Łojewska

Promoter of the doctoral dissertation: Prof.UG, dr hab. Jarosław Nocoń

The main research goal of the dissertation is to conduct a political analysis of the impact of a specific vision of just social order on the construction of a normative model of the libertarian state. According to the main thesis adopted in the dissertation, axiological and normative assumptions regarding the way of understanding individual values, including the notion of justice, influence the formulation of normative visions of the state, and then can be the normative goal of activities of various entities of political processes. Therefore, the analysis looks for answers to the questions: Does and to what extent do the preferred values and the way they are understood determine the form and shape of the state in normative theories? In the context of the subject Nozick theory: Does and to what extent the axiological assumptions, including above all a particular understanding of justice, determine the shape of the libertarian model of the state he proposed?

The research goals and hypotheses set out in the thesis determined the structure of the work and the order of its chapters. The main part of the dissertation was divided into four chapters consisting of subchapters, in which thematically sorted, detailed issues were analyzed. The order of the analyzed issues was determined based on the problem criterion, while the first chapter is a kind of foundation for more detailed research on the main topic of the dissertation. The second chapter is the first part of the analysis of the concept of justice and the Nozick state conception on it, opening the way to the search for axiological and ideological sources studied in chapter three. A detailed analysis of the concepts from the second and third chapters, however, revealed the inconsistencies of some elements of Nozick's theory, deficiencies in argumentation and the possibility of drawing quite different conclusions based on the same or similar but differently positioned in the hierarchy of values and axiological assumptions.

In the first subsection of the dissertation, the problem of the importance of normative theories in political science was discussed, various research approaches were discussed, with

particular emphasis on the normative approach, in which the sphere of ideas and values plays a leading role. An analysis of the relationship between the creation of normative visions of the state and society in response to the current situation, other theories and their impact on political reality was carried out. These relations were studied mainly in relation to contemporary political currents such as neoliberalism, libertarianism, social liberalism, communitarianism and neo-leftist theories. The next part of the chapter is primarily the placement of the category of justice in the field of political science.

In subsection two, the issue of justice is assigned to issues in the field of political axiology. The concept of values and the system of values has been defined in the context of ongoing political processes. The topics discussed include stimulating and motivating nature of values in the context of axiological decision analysis. Various aspects of the issue of values and their significance in the context of analyzing the decision-making process of political actors were indicated. The problem of values was located, among others in the context of considerations seeking to explain the causes of certain political phenomena related to the acquisition of exercising and maintaining power, but also those related to the decision-making process, including axiological rationality, i.e. making political decisions based on the hierarchy of values professed by the decision-maker and the relationship between the adoption of certain axiological assumptions by policy makers and the introduction of specific institutional solutions and tax systems. The problem of the impact of axiological assumptions not only on building normative models, but also on shaping the political system in the state based on political decisions was taken. The issue of values, including justice belonging to the category of political values, was also analyzed in the context of functions related to, among others with the integration of various types of motivation, motivation to take specific actions of political participants, selection of representatives declaring a set of values, and justifying decisions using axiological arguments referring to normative visions of the socio-political order. In the third section, they have been subject to comparative analysis and categorized definitions of the concept of justice. The criteria for the distribution of goods and rights were discussed, which differ the concepts of justice formulated over the centuries. Comparison of different approaches allowed examining the relationship between the way of understanding this value and the postulated normative legal, systemic, economic and social order.

In the fourth and fifth subchapters, the functions of justice were discussed, systematized and categorized, the problem of justice was analyzed in the context of the criterion of the division

of socially desirable goods and the shaping of social policy based on accepted criteria of social justice. Justice, which was included in the category of political values and norms at the hearing, was examined in terms of functions fulfilled within the political community. The relationships between the type of justice formed on the basis of axionormative assumptions and the postulated mode of action in the field of social policy were also analyzed.

The second chapter is devoted to the analysis of Nozick's concept of justice. The features of the concept have been specified, allowing it to be classified in terms of axiormative structure to the current of libertarian political thought. In the first section, the relationship between the minimal state model and Nozick's concept of justice is analyzed. Nozick's argument regarding the existence of the state and its form was analyzed. The main set of values, the way they were understood and the relationship between the axiological basis and assumptions regarding the way the minimal state functions were determined. Similarities and differences between assumptions resulting from the arguments of Nozick and other representatives of the current were indicated

In the last subsection of the third chapter, differences in the context of two directions of political thought based on the same ideological sources of classical liberalism are examined. The polemic between Nozick and John Rawls regarding the issue of justice was analyzed, enabling to trace the relationship between the way of understanding justice and normative assumptions determining specific duties and functions of the state in the concepts of these thinkers. Similarities and differences in the context of the hierarchy of values adopted by Nozick and Rawls were highlighted, and the results of assigning specific weight to particular values were indicated in the argumentation

The last, fourth chapter of this dissertation is devoted entirely to critical approaches to the libertarian assumptions of the Nozick concept. Negative consequences that could potentially result from the implementation of the normative vision of the state and society proposed by Nozick were indicated. In the first section, the problem of the concept of value and its specific understanding by representatives of the libertarian current is analyzed. Weaknesses and shortcomings of the negative approach to freedom postulated by Nozick and protection of only freedom understood in this way by the state were pointed out.

In the next section of the last chapter, Cohen's critical allegations against the axiologically motivated foundations of the concept of Nozick's property were analyzed. Nozick's arguments regarding the conditions of original appropriation and the ways to justify it based on the principle

of self-ownership were pointed out. The issues analyzed in the last subsection of the fourth chapter concern primarily the criticism of the concept of Nozick's justice carried out by Will Kymlicka. Failure to specify certain elements, such as the principle of redress introduced in the concept of justice, used in a complex, real world, Nozick's opponents argue, could justify the functioning of redistribution.